

Forprosjektrapport

”ABM formidlingshall og Trondheim kunsthall”

Trondheim, januar 2010

Sissel Myrold og Kjersti Lerseth

Innledning.....	3
1 Bakgrunn	4
2 Organisering	6
3 Prosess og metode	6
3.1 Bred involvering og utprøving	6
3.2 Utprøving av konkrete tiltak	7
3.3 Europan	8
4 Beskrivelse og vurdering av utfordringer.....	8
4.1 Utfordring: Styrke formidlingen; samarbeid, utvikling av nye metoder.....	9
4.1.1 Oppsummerende vurdering	12
4.2 Utfordring: Hva slags arena er det behov for?	13
4.2.1 Oppsummerende vurdering	15
4.3 Utfordring: konsept, innhold, organisering og drift	16
4.3.1 Konsept.....	16
4.3.2 Presentasjon av prinsippskisse for arealer og innhold	17
4.3.3 Utdyping av innholdet i prinsippskisse og krav til ulike arealer.....	17
4.3.4 Organisering	19
4.3.5 Drift	20
4.4 Utfordring: Økonomi – drift.....	21
For å gi et visst inntrykk av volumet på et driftsbudsjett refereres det til kostnadsrammene for et par sammenlignbare institusjoner i Norge.	21
4.5 Utfordring: Investeringer.....	21
4.5.1 Finansieringsmodeller	22
4.6 Utfordring: Lokaliseringsalternativer.....	22
4.6.1 Oppsummerende vurdering	23
5 Konklusjon og anbefalinger	24
6 Definisjoner.....	26

Vedlegg:

- 1) Kartlegging av kunsthaller nasjonalt og internasjonalt.
- 2) Kartlegging av formidlingsarealer for ABM-området.
- 3) Kartlegging av IKT-behov i kunsthall.
- 4) Kartlegging av arealbehov innen institusjonene i Trondheim.
- 5) Europan 10, en eksempelsamling.

Innledning

Denne rapporten omhandler et forprosjekt som har hatt til oppgave å utrede løsninger for nye formidlingslokaler for ABM-sektoren og visningsarena for samtidskunst i Trondheim. Forprosjektet er et delprosjekt innenfor rammen av Kultimathule prosjektet¹. Mandatet for forprosjektet ble vedtatt av styringsgruppen i juni 2008 med følgende hovedmål:

Publikum skal få møte kunst og kultur av høy kvalitet gjennom ulike arrangement, prosjekter og et variert utstillingsprogram. Kunst- og kulturarv, norsk og internasjonal samtidskunst, arkitektur og design skal bli tilgjengelig for publikum gjennom ulike presentasjonsformer som utvikles på tvers av fagområder.

Det skal utvikles nye visningsrom, og nye strategier for formidling. Det tverrfaglige samarbeidet mellom arkiv, bibliotek og museer skal styrkes samt at et tverrfaglig samarbeid mellom arkiv, bibliotek og museer og samtidskunst skal utvikles.

Kulturarvsinstitusjonene som også omfatter den historiske kunstarven, forvalter hovedkildene til kunnskap om vår nære og fjerne fortid, og gir oss muligheten til forståelse av vår felles historie. Verdigrunnet og legitimiteten til disse institusjonene bygger på tanken om at kunnskap og utdanning skal være tilgjengelig for alle, uavhengig av sosiale, økonomiske og geografiske skillelinjer. Dette er en forutsetning for at man kan være aktive deltakere i et levende demokrati. For å gjøre det enorme kulturarvsmaterialet tilgjengelig for den allmenne bruker, må formidlingsarbeidet stadig utvikles og styrkes.

Samtidskunsten bringer frem viktige impulser og betraktninger om det å være menneske i dag. Det bør derfor være en allmenn rett å få muligheten til å oppleve samtidige kunstuttrykk, og å få kunsten formidlet på en profesjonell måte. I den politiske bestillingen (jf. kapittel 3) ligger ønsket om å gi dette området et løft. Dette har sammenheng med at Trondheim og regionen mangler en arena for samtidskunst som er stor nok til å vise større internasjonale utstillinger, og som kan fylles med et program som gir den et nasjonalt og nordisk/internasjonalt nedslagsfelt. Gjennom samarbeid og utnytting av et sterkt fagmiljø i Trondheim kan denne kunsten gjøres mer tilgjengelig i hele regionen.

---

¹ Se sluttrapport for Kultimathule januar 2010.

Muligheten for utvikling av samarbeid med høyere utdanning er også undersøkt i forprosjektet både med hensyn til kompetanseøking, forskning og formidling. Gjennom fakultetet for arkitektur og billedkunst primært, er NTNU en viktig samarbeidspart for etablering av nye visningsarenaer. Trondheim har også det beste høyteknologiske miljøet i landet. Dette muliggjør å tenke eksperimentering og nyskaping både med hensyn til innhold og profil ved etablering av nye visningsarealer for kulturarv og samtidskunst.

På bakgrunn av de politiske bestillingene samt mandatet fra styringsgruppen er følgende hovedspørsmål diskutert i denne forprosjektrapporten:

- Hvordan kan man styrke formidlingen av kulturarv og samtidskunst?
- Er det grunnlag for et felles formidlingssamarbeid mellom kulturarv og samtidskunst?
- Hvilke typer formidlingsarealer er det behov for?
- Er det mulig å få til en helhetsløsning i Trondheim der man etablerer store fleksible lokaler som flere kan ha nytte av?

Kultimathule har hatt som et av sine hovedmål å bidra til satsing på nye formidlingsmetoder innenfor ABM-feltet. I forprosjektet ble det derfor lagt inn i mandatet at det også skulle gjennomføres konkrete kunstprosjekt for utprøving av mulige konsept og samarbeidsformer for formidling i praksis.

1 Bakgrunn

Forprosjektet er gjennomført som besvarelse på bestilling fra to parter:

I desember 2005 fattet formannskapet i Trondheim vedtak om at det skulle gjennomføres et forprosjekt for kunsthall som følger:

"Etableringen av en kunsthall i Trondheim vil gi byen en helt ny mulighet for å presentere samtidskunst til et bredt publikum. Med en kunstfestival/biennale vil Trondheim kunne profilere seg på det internasjonale kunstkartet på en helt ny måte. Begge satsningene er viktige for å kunne få løftet kunstfeltet i regionen videre. Det vil

ta tid å få realisert disse prosjektene. Allikevel er det viktig å komme i gang med forprosjekteringen allerede nå. Begge to inngår som sentrale byggesteiner i "Handlingsplan for kunst og kultur 2005 -2010."

Handlingsprogram for kunst 2005-2008 er en del av ovennevnte plan. Av bystyrets merknad fra behandlingen av handlingsprogrammet framgår det at etableringen av kunsthall også bør ses i forhold til kunstmuseenes behov for større utstillingsarealer og muligheten for å inkludere kunsthall/formidlingsareal i et fremtidig ABM-senter på Dora.

Kort tid etter formannskapetets vedtak om forprosjekt fikk Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune midler fra ABM-utvikling til igangsetting av et større prosjekt for utvikling av samarbeid blant annet om formidling og fellestjenester innen ABM-sektoren med utgangspunkt i samlokaliseringen av flere institusjoner innen denne sektoren på Dora (ABM-satsing i Kulturbunker Dora, senere Kultimathule). Fylkeskommunen og kommunen ble derfor enige om å se disse prosjektene i sammenheng, hvilket også fikk tilslutning fra ABM utvikling forutsatt at formidlingshall/kunsthall også omfattet et ABM-perspektiv. Forprosjektet for kunsthall ble dernest igangsatt som et delprosjekt under Kultimathule med arbeidstittel ABM-senterets formidlingshall og Trondheim kunsthall, og ble gitt et mandat fra styringsgruppen.

I mandatet som styringsgruppen vedtok ble prosjektledelsen bedt om å gjennomføre en kartlegging av behov for arenaer til prosjektutvikling og formidling av kulturarv og samtidskunst, og å kartlegge kunsthaller/formidlingshaller og mulige samarbeidspartnere nasjonalt og internasjonalt. Videre ble det bedt om utarbeiding av et konsept for formidlingshallens/kunsthallens virksomhet. Minst to ulike lokaliseringalternativer samt muligheten for ulike finansieringsmodeller skulle vurderes.

Andre politiske forutsetninger for gjennomføring av forprosjektet:

Strategisk museumsplan for Sør-Trøndelag vedtatt i 2006 i Sør-Trøndelag fylkesting og bystyret i Trondheim kommune. Ett av hovedmålene på s 8 i planen er som følger: *Innen 2014 skal en ha gjennomført utbyggingen av ABM-senteret i Dora, kunsthall, felles formidlingsarena for ABM-området, opplevelsessenter for pop og rock (...).*

I prosjektperioden har det kommet flere stortingsmeldinger som legger føringer for utviklingen på ABM-området. Disse er:

St.meld. nr. 49 (2008-2009) Framtidas museum.

St.meld.nr. 24 "Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv.

Stortingsmelding 23 (2008-2009) Bibliotek - Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid.

2 Organisering

Delprosjektet ABM-formidlingshall og Trondheim kunsthall er ett av sju delprosjekter i Kultimathule-prosjektet. Forsommeren 2008 ble det etablert en faggruppe for delprosjektet ABM-formidlingshall og Trondheim kunsthall med følgende sammensetning:

Statsarkivet i Trondheim
NTNU Universitetsbiblioteket i Trondheim
Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum
Trondheim Kunstmuseum
NTNU fakultet for arkitektur og billedkunst (2)
Trøndelag Bildende Kunstnere
Norske Kunsthåndverkere Midt-Norge
Trøndelag Senter for Samtidskunst
Teaterhuset Avant Garden
Trondheim kommune
Sør-Trøndelag fylkeskommune

Sissel Myrold (STFK) og Kjersti Lerseth (TK) har ledet arbeidet med forprosjektet.

For mer informasjon om faggruppen, se www.kultimathule.no.

3 Prosess og metode

Delprosjektet er gjennomført med en teoretisk og en praktisk del. Utredningen sammenfatter teorien, mens workshops, Samtidslaboratorium 1 og Samtidslaboratorium 2 utgjør den praktiske delen.²

3.1 Bred involvering og utprøving

Rammene for prosjektet har forutsatt utvikling av et tverrfaglig samarbeid mellom fagområder som har svært ulike tradisjoner for kommunikasjon og samarbeid. Det var derfor nødvendig å involvere bredt i dette arbeidet. Fagkompetanse fra andre byer og ulike europeiske land har blitt invitert til å bidra med sin kunnskap. Samtidig har regionens fagmiljø blitt samlet til felles tenkning. Prosessen har derfor vært preget av mange ulike syn og ønsker.

Interessen for en kunsthall var sterk allerede før prosjektet var i gang. Kunstnerne tok i 2006 initiativ til to åpne møter som har gitt innspill i prosessen. (For oppsummering se www.kultimathule.no)

De innledende møtene ble fulgt opp av en workshop 12. og 13. mars 2008. Et bredt spekter av fagmiljøer fra ABM-sektoren, kunstmiljøet og NTNU deltok. Som en introduksjon til arbeidet i gruppene var det innledninger ved Nicolaus Schafhausen, direktør for kunsthallen Witte de With i Rotterdam, og Chris Batt tidligere direktør for The Museums, Libraries and Archives Council (MLA) i Storbritannia. Ideer og innspill

---

² Samtidslaboratorium 2 er under arbeid og realiseres etter at prosjektet er avsluttet.

herfra la grunnlaget for videre arbeid med forprosjektet. (For rapport se www.kultimathule.no)

Faggruppen har arbeidet etter mandatet vedtatt av styringsgruppen. Den har hatt en rådgivende funksjon. Det er også gjort flere kartlegginger og undersøkelser gjennom dette forprosjektet.³

Dialog og kontaktarbeid har vært viktig som en metode da mye i dette prosjektet er nybrottsarbeid. For å knytte kontakter og skape dialog med relaterte institusjoner internasjonalt, har styringsgruppen vært på studieturer til Berlin og Hamburg i januar 2007, og til London i oktober 2008. Utfyllende rapporter ligger på prosjektets nettsider. Det har vært dialogmøter med Färgfabriken i Stockholm og Østersund, samt med profilerte aktører i Amsterdam, Rotterdam, London og Bergen. Dette har vært viktig for å skape et nettverk med mulige fremtidige samarbeidspartnere for kunsthallen/formidlingshallen. Det har spesielt vært kontakt med Bergen Kunsthall, som i Norge er den som best har lyktes med utviklingen av en internasjonal profil og gjennomført høy kvalitet på sin virksomhet.

3.2 Utprøving av konkrete tiltak

Utprøving av konkrete tiltak ble valgt som metode for å få innspill til utvikling av nye formidlingsformer. Gjennom utprøving ble det også mulig å skaffe direkte erfaring om grunnlaget for tverrfaglig samarbeid mellom ABM-området og samtidskunsten.

Samtidslaboratoriet ble utviklet av faggruppen for å teste ut en samarbeidsarena for ABM-sektoren og samtidskunstheltet. Ambisjonen var å sette lys på samfunnsaktuelle problemstillinger med kulturarv og samtidskunst som utgangspunkt. Ved å knytte kulturarvsmateriale og kunstprosjekter opp mot aktuelle problemstillinger ble disse fagfeltene åpnet for et nytt og bredere publikum.

Problemstillingen "Frykt, kriminalitet og retten til det offentlige rom" ble valgt som tema for Samtidslaboratorium 1. Et kunstprosjekt med utspring i ABM-materiale dannet en kunstnerisk ramme om det hele. Kunstneren Vibeke Jensens videoverk *Ekvivalenser (historien gjentar seg)* inkluderte arkivmateriale fra Universitetsbiblioteket i Trondheim, Norsk Rettsmuseum, Sverresborg Trøndelag Folkemuseum og Statsarkivet i Trondheim. Dette dannet den visuelle bakgrunnen for et folkemøte som var åpent for alle. Her ble problemstillingen belyst med innlegg fra et bredt spekter av fagpersoner, bl.a. en sosiolog, en politimann, en arkitekt og en prest. Kunstneren bidro også med verket *Åstedes Befaring*, som grep inn Trondheims offentlige byrom og utfordret til debatt. (For dokumentasjon og rapport se www.kultimathule.no)

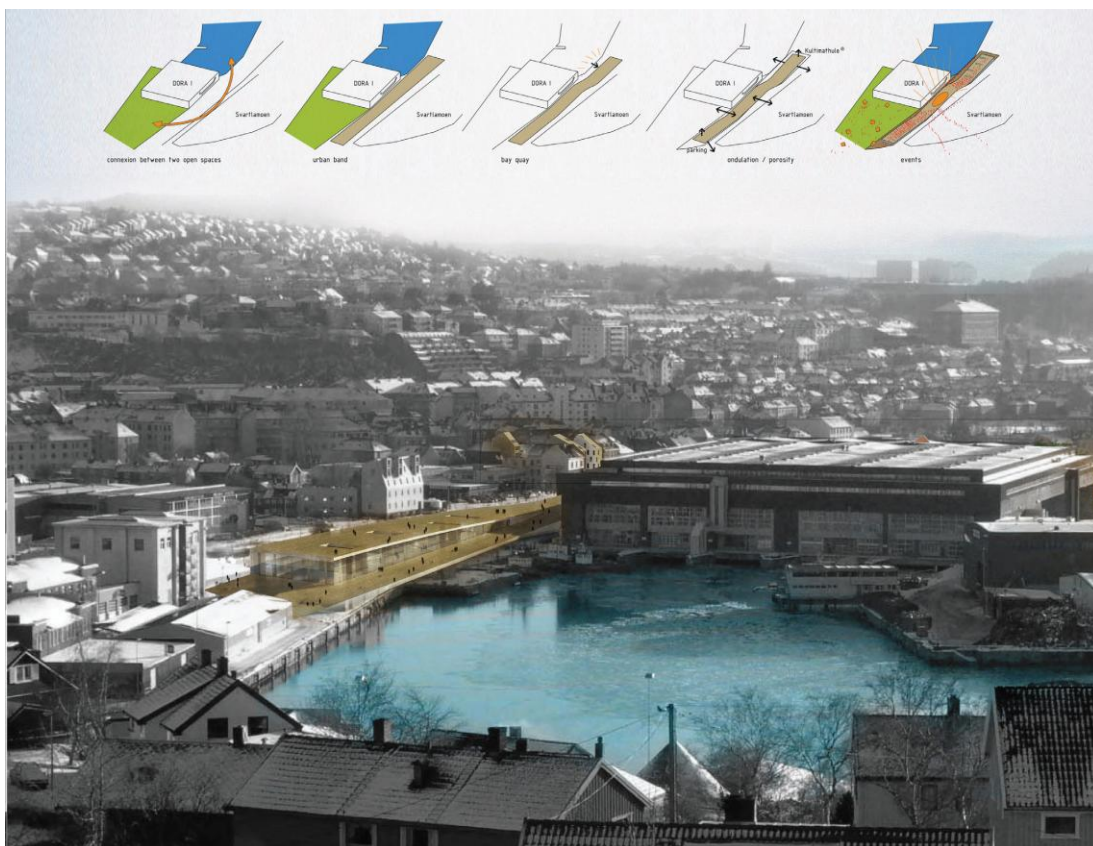
---

³ 1) Kartlegging av kunsthaller nasjonalt og internasjonalt, 2) Kartlegging av formidlingsarealer for ABM-området, 3) Kartlegging av IKT-behov i kunsthall, 4) Kartlegging av arealbehov innen institusjonene i Trondheim. Disse er tilgjengelige på [kultimathule.no](http://www.kultimathule.no).

3.3 Europan

Europan er et internasjonalt nettverk av byplanleggere og arkitekter som annent hvert år arrangerer en konkurranse, åpen for unge europeiske arkitekter (se www.europan.no). Europan10 omfattet en tomt på Nyhavna- og Svartlamoenområdet. Trondheim kommune bidro for få ideer til framtidig utvikling i området med fokus på kultur som drivkraft.

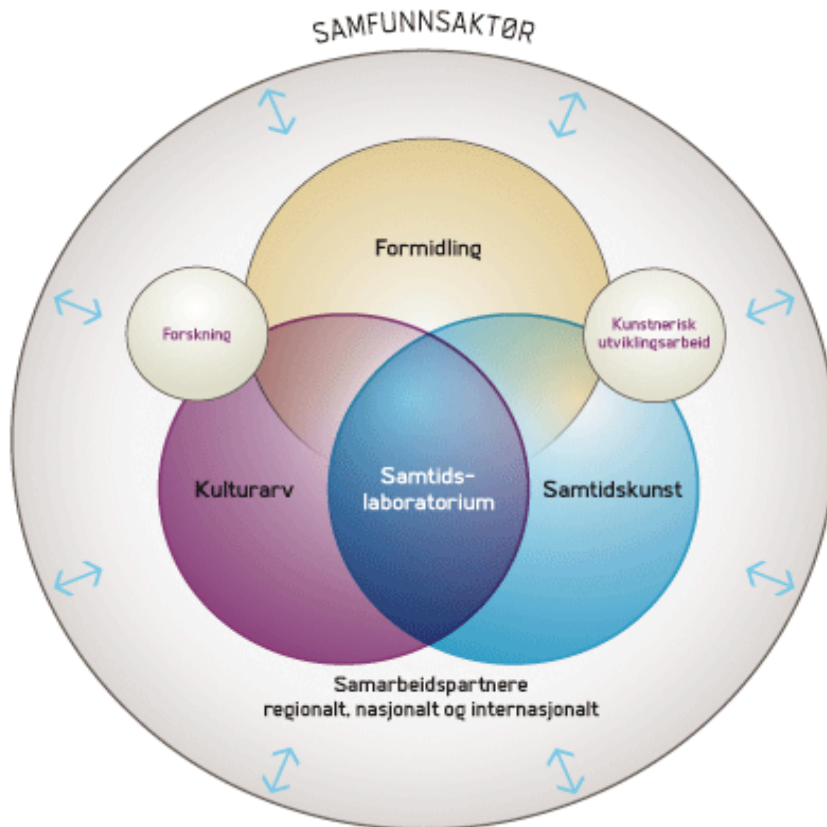
I henhold til forprosjektets mandat skal ulike lokaliseringalternativer for kunsthall/formidlingshall vurderes. For å få belyst muligheten for ulike lokaliseringssløsninger i området, deltok derfor Kultimathule i utformingen av programmet til Europan 10. Det kom inn 68 prosjekt i konkurransen. Dette materialet kan nyttegjøres i et videre arbeid med planlegging av kunsthall/formidlingshall. Se kapittel 6.6.

4 Beskrivelse og vurdering av utfordringer

Rapporten tar i det videre for seg de viktigste utfordringene som forprosjektet har konsentrert seg om.

Før forprosjektets utfordringer diskuteres, redegjøres det for en viktig premisse i prosjektet: For at et samarbeid mellom samtidskunstheltet og kulturarvssektoren skal være fruktbart, er det avgjørende at disse fagmiljøene får rom til faglig fordypning og utvikling innen egne områder. Styringsgruppen vedtok derfor følgende modell for utvikling av prosjektet:

Figur : Trøndelagsmodellen

Trøndelagsmodellen oppsummerer konseptet for Kultimathule – et regionalt kompetansesentrum for kulturarv og samtidskunst. Fagmiljøene innenfor de to hovedelementene samtidskunst og kulturarv skal hver for seg ha rom til faglig fordypning og utvikling innen egne områder. Det tverrfaglige samarbeidet mellom kulturarvområdet og samtidskunstheltet vil fortrinnsvis utvikles innenfor en egen arena, Samtidslaboratoriet. Modellen illustrerer også at det skal være et tett samspill mellom Trondheim og regionen. Eksempelvis skal Samtidslaboratoriet gjennomføres både i Trondheim og på ulike steder i hele regionen.

Ved etablering av en ny kulturarena er det avgjørende å ta hensyn til sammenhengen mellom det å legge til rette for at det kulturelle innholdet får best mulige rammer for presentasjon faglig utvikling, samtidig som etableringen skal gi befolkningen nye og bedre muligheter for å oppleve, reflektere og tilegne seg kunnskap.

4.1 Utfordring: Styrke formidlingen; samarbeid, utvikling av nye metoder

En av de grunnleggende premisene for forprosjektet er at befolkningen skal få muligheten til læring og opplevelse i de nye visningsrommene. Dette betinger dialog og samspill med publikum gjennom utvikling av nye kommunikasjonsformer. Det må legges til rette for at innholdet i kommunikasjonen også kan genereres gjennom brukermedvirkning.

Internasjonalt har det i løpet av de siste 10 årene skjedd en formidabel endring i tilnærmingen til publikum og bruken av formidlingsteknologi på mange visningssteder. I dag kan eksempelvis et museumsbesøk starte hvor som helst i verden. Både faste samlinger og temporære prosjekter finnes tilgjengelig gjennom virtuelle presentasjoner på nett.

Det har også vært en tendens til at grensene mellom kunstformer og andre fagfelt i stadig større grad utfordres og tøyes som en del av den kunstneriske praksis. Denne åpne holdningen gjenspeiles også i andre deler av feltet. Blant annet markeres det hos stadig flere kunstinstitusjoner et ønske om å favne et bredt kunstbegrep, og forholdene legges til rette for tverrkunstnerisk samarbeid. ZKM Centre for Art and Media i Karlsruhe har for eksempel som en del av sin visjon at de vil bringe sammen kunst og nye media i teori og praksis.

Internasjonalt finnes mange eksempler på steder der institusjoner bygges opp rundt flere kunst- og kulturuttrykk og med et formål forankret i et samfunnsengasjement. Det vises her til Kulturinstitusjonen Brandts i Odense. Den er Danmarks nasjonale senter for foto, kunst og medier, og viser en rekke kunstneriske uttrykk som design, arkitektur og performance. Ved å ha som visjon at de skal virke på "det debattskapende, det grensebrytende og det utviklende plan" setter de også disse uttrykkene i relasjon til en samfunnsdiskurs.

Den samme tendensen sees også i Norge, der det har blitt etablert flere institusjoner som markerer seg med en åpenhet overfor et mangfold av kunstneriske uttrykksformer, samtidig som de også setter disse i relasjon til samfunnsdebatten. Tou Scene i Stavanger er et eksempel på en bred kulturell arena som er tilrettelagt for samhandling mellom kunstneriske uttrykksformer. Litteraturhuset i Oslo skaper rom for interaksjon mellom kunst og samfunn. Et helt nytt eksempel er KINOKINO senter for kunst og film i Sandnes som ønsker å være en "ledende screeningarena og møteplass for nyskapende kunstformidling".

Flere prosjekter som er presentert i Trøndelag de siste årene kan sies å ha grenseoverskridende kvaliteter ved at de beveger seg på tvers av definerte fagområder og setter kunstneriske uttrykk i forbindelse med andre samfunnsområder. De ønsker ikke kun å fungere som estetisk objekt, men vil også utfordre sosiale, politiske, samfunnsmessige eller romlige rammer. Eksempler som kan trekkes fram fra Trøndelag er:

- *Falstad Kunst*, www.falstadkunst.no
- *Dora Devised – Spor gjennom ingenmannsland*, www.arkivsenteret.no/nettutstillinger/spor_gjennom_ingenmannsland/
- *Landing*, www.landing.no

I regionens kunst- og kulturarvsinstitusjoner er formidling et høyt prioritert område. De større institusjonene har eget personale som arbeider med formidling. Flere av museene har formidlingsverksteder hvor skoleklasser og barnehager kan arbeide med oppgaver knyttet til det de har opplevd i museet. Enkelte har spesialisert seg på overføring av handlingsbåren kunnskap, andre på direkte levende formidling gjennom dramatisering og publikums egen medvirkning. Tilbudet til disse institusjonene retter seg for øvrig mot et bredt spekter av målgrupper.

I forprosjektets kartlegging kom det også fram at alle ABM- og kunstinstitusjonene i Trondheim har et ønske om å gjøre tverrfaglige prosjekter sammen med andre institusjoner. Mange har tidligere deltatt i prosjekter der sjangeroverskridende uttrykksformer har vært inkludert. Erfaringene viser at dette ofte bidrar til levendegjøring av materialet og rikere opplevelse for publikum. For øvrig ble fysisk nærhet fremhevet som en stor fordel ved gjennomføring av samarbeidsprosjekter.

Det faglige fellesskapet i regionen er styrket gjennom opprettelsen av Museene i Sør-Trøndelag og det regionale ABM-nettverket (jf. Kultimathules hovedrapport januar 2010). Dette er det viktig å bygge videre på. Samtidig er det fortsatt behov for kompetanseutvikling for formidlere. For eksempel er det i dag innenfor arkivområdet ingen som har formell utdanning innen formidling, ettersom et slikt studium ikke har eksistert i Norge fram til nå. De som arbeider med arkivformidling er selvlært og har ofte hentet inspirasjon fra formidlingsarbeidet i museer, og fra andre land. Behovet for utvikling og styrking av kompetanse på formidlingsområdet er derfor stort.

Institusjonene for høyere utdanning i Trondheim har vitenskapelig kompetanse innen mange områder som er viktig for videre utvikling av et tverrfaglig samarbeid med fagkompetansen innen ABM-området og samtidskunstområdet i regionen. Det er en utfordring å bygge disse miljøene tettere sammen. Dette kan blant annet skje gjennom samarbeid om forskning og videreutvikling av studietilbud knyttet til formidling.

Ett eksempel er samarbeidet mellom Babel, Lademoen Kunstnerverkstedets visningsarena (LKV), og en gruppe nyutdannede kunsthistorikere fra NTNU. Disse har siden oppstarten i 2006, mens de ennå var studenter, skrevet tekster til hver utstilling og bidratt til utviklingen av kunstkritikk som fagområde.

Dette forprosjektet har gjennom Samtidslaboratoriet utviklet et nytt formidlingsprosjekt ved å opprette en ny arena for å debattere samfunnsaktuelle problemstillinger med kulturarv og samtidskunst som innfallsvinkel. Temaet "Frykt, kriminalitet og retten til det offentlige rom" engasjerte deltakere fra mange ulike fagområder og interessesfærer. Ved å knytte kulturarvsmateriale og kunstprosjekter opp mot aktuelle problemstillinger ble disse fagfeltene åpnet for et nytt og bredere publikum.

Tilbakemeldingene fra deltakerne på Samtidslaboratorium 1 har vært overveiende positive. Blandingen av deltakere fra ulike fagområder skapte en ny type diskusjon i gruppene. Oppsummert ble det oppfordret til at dette laboratoriet for eksperimentering og utprøving av dialog og formidling bør videreutvikles.

4.1.1 Oppsummerende vurdering

Regionen har et rikt og variert fagmiljø med mye erfaring og tradisjon for utprøving av nye metoder. Til nå er det mye gjort med tanke på å utnytte den samlede kompetansen i regionen til utviklingen av nyskapende formidlingsformer og metoder. Dette har erfaringene i prosjektet vist gjennom utvidelse og utvikling av nettverk og kunnskapsoverføring mellom personer. Samtidig har prosjektet bidratt til at den gjensidige kunnskapen om fagområdene har økt.

Med opprettelsen av MiST og ABM-nettverket er begynnelsen på en ny og helhetlig regional infrastruktur innen ABM-området dannet. Dette er et godt utgangspunkt for utvikling av et banebrytende formidlingsarbeid i skjæringsfeltet mellom kulturarv og samtidskunst.

Gjennom videreføring av Samtidslaboratoriet kan dette være en arena for undersøkende og eksperimentell virksomhet med tanke på utvikling og kommunikasjon mellom fagområdene og med samfunnet for øvrig. Videre kan dette bli en møteplass for kunnskapsutvikling og initiering av forskningsprosjekt. Det digitale formidlingsaspektet er sentralt både på et fysisk sted og virtuelt. Derfor skal Kultimathule gjennom opprettelse av en felles formidlingsarena for utvikling av faglig kompetanse og samarbeid om formidling legge grunnlaget for at alle institusjonene i fylket skal komme i forkant av denne utviklingen. Fellesarenaen er nødvendig for utprøving og utforsking av nye veier å gå i dette arbeidet.

Målet for å skape en felles formidlingsarena bør være at befolkningen skal både få lettere tilgang til informasjon og opplevelse og å skape en situasjon der sammenhengen mellom ulike sider av samfunnet blir synlig.

4.2 Utfordring: Hva slags arena er det behov for?

For å ivareta intensjonene med den vedtatte modellen, er det tre behov som må ivaretas i et forslag til konsept for en ny arena:

- Samtidskunstens behov for store, tidsriktige og fleksible utstillingslokaler.
- ABM-områdets behov for utstillingslokaler og gjennomføring av felles formidlingsprosjekt.
- Behovet for en tverrfaglig samarbeidsarena med et samfunnsperspektiv.

Kunstområdets behov

Kunstsosiologen Dag Solhjell sier i et innlegg i *kunstkritikk.no* om den komplette regionale kunstscenen at den foruten et djervt kunstmuseum bør ha en kunsthall for større, vekslende utstillinger som i alle fall bør ha et nordisk nedslagsfelt. Videre sier han at det aller viktigste for en regional kunstscene er at den ikke må være regionalt orientert og begrense sin oppmerksomhet om det regionale kunstlivet og dets kunstnere, publikum og aktører for øvrig.

I vedtaket i formannskapet i Trondheim kommune legges det vekt på den samlede betydningen av en kunsthall og en kunstbiennale for å gi byen en mulighet til å profilere seg på det internasjonale kunstkartet. I tillegg legges det føringer i forhold til å vurdere løsninger for en ny og tidsriktig arena for samtidskunst som også skal ta hensyn til kunstmuseenes behov.

Så lenge Trondheim mangler en kunsthall, vil mye av forventningene om større temporære utstillinger av samtidskunst være rettet mot museene. De er de eneste som i dag kan ta i mot utstillinger av et visst omfang. For museene er det en utfordring å balansere dette i forhold til behovet for visning av samlingene og mer permanente utstillinger.

En annen faktor er at de holder til i bygninger som er typiske for sin tid. Siden de ble oppført har samtidskunsten endret karakter og forventningene til visningsarealer har endret seg. Belastningen på arkitekturen i museene kan være stor når det for

eksempel skal bygges opp større installasjoner, og når det er behov for mye elektronisk utstyr.

Både Trondheim Kunstmuseum og Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum viser til behovet for å få større internasjonale utstillinger til Trondheim. I dag må de fleste tilbudene avvises. Dette har først og fremst sammenheng med mangel på tilgjengelige arealer. I Gråmølina har byen fått en ny utstillingsarena. Her er det lagt til rette for visning av digital kunst, men samtidig er arealet for lite til å kunne vise større temporære utstillinger. De mindre visningsstedene for samtidskunst har en viktig funksjon som alternative kunstarenaer, men de har verken ressurser eller infrastruktur til å gjennomføre større utstillingsprosjekt.

ABM-områdets behov – en kulturarv- og samarbeidsarena

Strategisk museumsplan for Sør-Trøndelag har som mål at det skal etableres en felles formidlingsarena for ABM-området. I dag finnes ingen felles formidlingsarena verken i Trondheim eller andre steder i fylket, men det samarbeides om gjennomføring av enkeltprosjekt på ulike arenaer.

Forprosjektets kartlegging viser at områdene arkiv og bibliotek mangler, eller har lite tilfredsstillende utstillingsmuligheter. I Dora vises det i dag ulike utstillinger, men dette skjer i arealer som ikke er tilrettelagt for denne virksomheten. Det er heller ikke lagt spesielt til rette for mottak av skoleklasser i fellesskapet på Dora.

Gjennom prosjektet har ønsket om en tverrfaglig samarbeidsarena som omfatter mer enn ABM-området, vokst fram. I faggruppen vektlegges dette mer enn ønsket om etableringen av en separat ABM formidlingsarena. Forutsetningen er likevel at det må være mulig å presentere særutstillinger for det enkelte fagområdet - eksempelvis arkiv, bibliotek, arkitektur - så vel som temautstillinger som skapes gjennom tverrfaglig samarbeid.

Behovet for denne arenaen omfatter muligheten for samarbeid innen ABM-sektoren om felles temautstillinger og samarbeid om felles formidlingsprosjekt som både kan gjennomføres her, men også andre steder i regionen.

På denne arenaen bør det også legges til rette for informasjon og markedsføring av tilbudet til ABM-institusjonene som ligger utenfor Trondheim.

For videre utvikling av Samtidslaboratoriet som arena for nyskapende formidling og kommunikasjon om samfunnsaktuelle spørsmål, trengs det en fast base innenfor samarbeidsarenaen. Denne skal fungere som møteplass for overordnet planlegging og koordinering av arrangement og presentasjoner som kan gjennomføres i hele regionene:

- Intensjonen er at Samtidslaboratoriet skal kunne arrangeres på ulike steder i tilknytning til ABM-institusjoner og arenaer for samtidskunst i hele regionen. Tema, form og omfang skal kunne variere.
- Temaet må samtidig være relevant for stedet og interessant for befolkningen der samtidslaboratoriet arrangeres.

- Samtidslaboratoriet skal også være et ressurscenter for gjennomføring av kunstprosjekter andre steder i regionen.
- Samtidslaboratoriet skal kontinuerlig være i dialog og samarbeid med andre ABM-institusjoner i regionen.

Behovet for samhandling og felles satsing med høyere utdanning

Kunnskapsbyen Trondheim har landets største utdanningstilbud for arkitekter og landets tredje største utdanning på kunstområdet. NTNU har også utdanning innen produktdesign, samt flere teoretiske studier med tilknytning til kulturområdet. I arbeidet med forprosjektet er det spesielt lagt vekt på dialog med NTNU fakultet for arkitektur og billedkunst for å undersøke grunnlaget for gjensidig forpliktende samarbeid om formidling i en kunsthall/formidlingshall. Utgangspunktet for dette er ønsket om å gjøre NTNUs engasjement og ressurser bedre kjent for regionens befolkning og å legge et best mulig grunnlag for gjensidig kompetanseutvikling. I dialogen med NTNUs representanter i faggruppen er muligheten for å inngå et gjensidig forpliktende samarbeid diskutert.

Ved etablering av en ny visningsarena som er tilrettelagt og stor nok for ulike presentasjoner vil følgende kunne realiseres:

- Visning av viktige internasjonale utstillinger innen billedkunst, design og arkitektur.
- Presentasjon av arkitektonisk og kunstnerisk utviklingsarbeid utført av ansatte ved fakultetet. Disse arbeidene er sjelden tilgjengelig for byens befolkning gjennom utstillinger i Trondheim.
- Mulighet for å presentere de mange internasjonalt kjente billedkunstnere og forskere som enten er gjestelærere eller forelesere på NTNU for et større publikum.
- Tilby produksjonsareal og residenser for arbeids- og forskningsopphold og presentasjoner i byen. Slike arealer for utvikling og forskning ville også kunne utvikle og understøtte tverrfaglige samarbeid mellom regionens eksisterende institusjoner og kunstnerne.
- Tilby en god og tilrettelagt arena for masterstudentenes utstillinger.

4.2.1 Oppsummerende vurdering

Sammenfattet er det behov for å etablere en arena som består av to hovedelementer, en arena for samtidskunst og en arena for tverrfaglig samarbeid, men med mulighet for presentasjon av særutstillinger fra ulike områder.

Samtidskunstarenaen må være stor nok til å kunne være hovedarena for en kunstbiennale og større utstillinger. Den må være fleksibel med mulighet for å vise aktuelle uttrykk innen den visuelle samtidskunsten og tverrkunstneriske prosjekt. Samarbeidsarenaen må kunne presentere materiale fra kulturarv, arkitektur og design og den må kunne være arena for samarbeid om utvikling av formidlingsprosjekt og en faglig møteplass, et verksted.

Utviklingspotensialet til denne arenaen ligger i mulighetene for faglig samspill og kompetansebygging. Det vil være en merverdi for etableringen å ha NTNU med som partner. Gjennom en slik etablering vil det også være mulig å styrke Trondheims posisjon nasjonalt som senter for utdanning av arkitekter og produktdesignere.

Gjennom samarbeid om en internasjonal profilering på samtidskunst vil dette kunne styrke fagmiljøet i hele regionen og samtidig gi befolkningen nye muligheter for opplevelse. Med en egen arena for felles formidling vil ABM-samarbeidet i regionen styrkes og bli mer synlig for regionens befolkning.

4.3 Utfordring: konsept, innhold, organisering og drift

Ønsket om et formidlingssamarbeid mellom kulturarv og samtidskunst og andre fagområder og de konkrete behovene for visningsarena i Trondheim er i det følgende lagt til grunn for utarbeidelse av forslag til konsept, innhold, organisering og drift for den nye arenaen.

4.3.1 Konsept

I dialogen om konseptet i faggruppen og med deler av fagmiljøene utenfor faggruppen, har det kommet fram ulike synspunkt på alternative løsninger. Diskusjonen har dreid seg om *grad* av samarbeid og samlokalisering. Kunstnerorganisasjonene har vært opptatt av at kunsthallen skal ha en egen identitet med eget fagansvar for programmet. Dette er også en forutsetning i Trøndelagsmodellen. Noen har hatt ønske om en helt uavhengig kunsthall som ikke er pålagt samarbeid i forhold til andre aktører. Det tverrfaglige samarbeidet i prosjektet har samtidig skapt entusiasme rundt mulighetene for et felles formidlingssamarbeid, og dette har lagt føringer for forslag om konsept som er basert på samarbeid og samlokalisering.

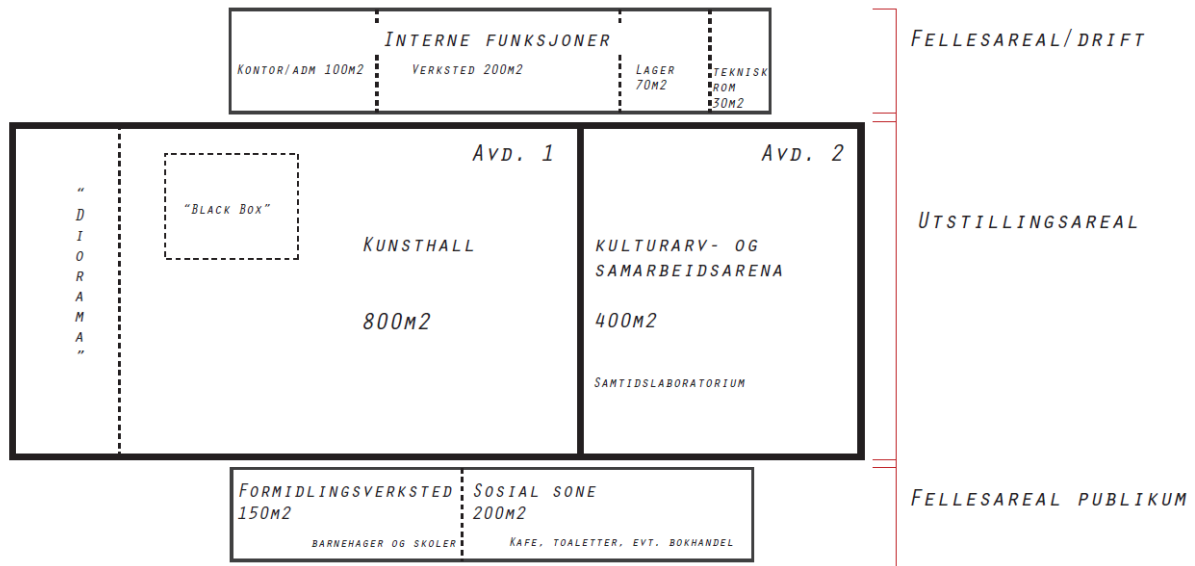
Faggruppen har argumentert med at innholdet/programmet i en kunsthall bør være styrt av en faglig ledelse som har ansvaret for å forme helheten i det samlede programmet for kunsthallen. Dette er nødvendig for å kunne være med på å sette dagsorden i en nasjonal og internasjonal sammenheng. Faggruppen har skissert en ny felles formidlingsarena for kulturarv, samtidskunst, arkitektur og design som følger:

Felles formidlingsarena for kulturarv og samtidskunst		
Styre med ansvar for drift og økonomi		
Daglig leder med faglig og administrativt ansvar		
Avdeling Kunsthall	Ansatte Fellesfunksjoner Fellesarealer	Avdeling Kulturarv- og samarbeidsarena
Faglig programansvarlig Eget program Egne arealer		Faglig programansvarlig Eget program Egne arealer

Det etableres en institusjon med to avdelinger, én kunsthall og én kulturarv- og samarbeidsarena. I tillegg har institusjonen fellesfunksjoner og fellesarealer. Institusjonen har ett styre og daglig leder med overordnet faglig ansvar. Avdelingene har hver sin fagansvarlig med ansvar for hvert sitt uavhengige program. Avdelingene har hver sin profil.

4.3.2 Presentasjon av prinsippskisse for arealer og innhold

Prinsippskissen under illustrerer hvilke arealer det er behov for og hvordan disse kan organiseres i forhold til hverandre.

Hovedfunksjonene vil bestå av:

1. Utstillingsarealer

Avdeling 1: Kunsthall med en fagansvarlig for det kunstneriske programmet. Hovedutstillingssal og Sideutstillingssal / (Diorama).

Avdeling 2: Kulturarv- og samarbeidsarena med en fagansvarlig for programmet.

Fellesarena for ABM-sektoren, NTNU og andre samarbeidspartnere, samt Samtidslaboratoriet.

2. Fellesarealer for publikum

3. Fellesarealer for drift

Vurderingene av rom- og arealbehov baseres i stor grad på kartlegginger som er gjort i prosjektet. Et endelig detaljert romprogram vil først kunne utarbeides når det er etablert en organisasjon for virksomheten. Totalt arealbehov er anslått til ca 1950 m².

4.3.3 Utdyping av innholdet i prinsippskisse og krav til ulike arealer

Kunsthallens innhold kan spesifiseres slik:

Hovedutstillingssal:

- Utstillinger med nasjonale og internasjonale kunstnere og prosjekter. Hovedsakelig selvproduserte, men også som arena for vandretstillinger.
- Lengre planleggingstid, større prosjekter
- Kan være arena for regionale utstillingsprosjekter som for eksempel kunstbiennale(r) og masterutstillinger
- Mulighet for underarrangører

Sideutstillingssal – En arena for spontanitet og hurtig omdreining

- Små utstillinger
- Kortere planleggingstid
- Mulighet for underarrangører

I faggruppen har det blitt vektlagt at en ny arena, der kunsthall inngår, også må kunne ha en liten og mer improviserende utstillingssal. Denne arenaen skal bidra til at kunsthallen forsterkes som et sted som stadig byr på nye muligheter til opplevelse.

Med samtidskunst som utgangspunkt samarbeides det både med kunstmuseene, andre institusjoner og NTNU om ulike utstillinger og prosjekt.

Kulturarv- og samarbeidsarenaens innhold kan spesifiseres slik:

- utstillinger som tar opp dagsaktuelle problemstillinger i samarbeid mellom kulturarv og samtidskunst
- særutstillinger for arkiv, bibliotek og museum
- utstillinger av arkitektur og design
- workshops og symposier
- ulike arrangement som Samtidslaboratoriet med mer.

Dette er en visningsarena for ABM-sektoren, for arkitektur og design og en arena for tverrfaglig samarbeid. Dette er også Samtidslaboratoriet sin base. Utstillinger kan både være særutstillinger fra ett område eller tverrfaglige. Her skal for eksempel et arkiv og et museum kunne gjøre en temautstilling sammen belyst gjennom kulturarvmateriale fra flere institusjoner.

Utstillingsarealene må ha stor takhøyde og må gis en fleksibel utforming. Det gjelder både mulighet for oppdeling, sambruk, variert belysning og en robust infrastruktur. Kunsthallen forutsettes utformet som en "white cube" for ulike utstillingsformer. Samtidig er det behov for å etablere "Black box" hovedsakelig for visning av digitale medier. Utstillinger av kulturarvsgjenstander kan ofte ha behov for rom med andre kvaliteter enn det som kan tilbys i en "white cube".

For tidsriktige lokaler forutsettes det også at det legges til rette for utstrakt bruk av IKT og digitale medier med høy teknisk kvalitet. Det er derfor avgjørende for resultatet at de teknologiske fagfeltene trekkes inn så tidlig som mulig i prosjekteringen.

Fellesfunksjoner

Felles publikums- og driftsfunksjoner for begge avdelinger.

- Sosial sone: Kafé, toaletter, garderobe, evt. bokhandel.
- Formidlingsverksted for skoler og barnehager

- Kontor, administrasjon
- Verksteder (inkl. verksted for "artist in residence")
- Lager
- Teknisk rom

I fellesarealene vil deler av det pedagogiske arbeidet utføres. I dette fellesskapet er det mulig å dra veksler på metodikk fra alle fagfelt. Den sosiale sonen har også potensial som arena for utviklingen av et samarbeid over faggrensene.

Kafeen bør inneholde mulighet for mindre presentasjoner innen de fleste uttrykksformer og gjerne tverrkunstneriske uttrykk. Den skal være tilrettelagt for faglige møter og dialog. Det bør være mulighet for åpning mot tilstøtende arealer.

Formidlingsverkstedet for skoler og barnehagers eget arbeid med inntrykk fra utstillingene bør ligge i tilknytning til utstillingsarealet og den sosiale sonen. Samtidslaboratoriet og Diorama bør også kunne tas i bruk til workshops og ulike prosjekt som også involverer publikum.

Formidlingsverkstedet kobles opp mot sosial sone med mulighet for fleksibel bruk av areal. På kveldstid bør alt utstyr i formidlingsverkstedet kunne flyttes til oppbevaringsarealet. Selve verkstedet kan da inngå som utvidelse av sosial sone som arena for arrangement.

Det bør etableres en *Artist in residence*-ordning der kunstnere og andre fagpersoner kan tilbys arbeidsopphold i perioder. Til denne virksomheten er det behov for et verksted på minimum 50 m² (i skissen under arealet merket verksted) og en bolig på minimum 30 m² (ikke lagt inn i romprogram). I tillegg til dette vil det være ønskelig med et bibliotek/studierom som kan stilles til disposisjon for forskningsvirksomheten som kan tilknyttes virksomheten.

Innenfor den totale løsningen må det legges til rette for tilknyttet forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid.

4.3.4 Organisering

Eksisterende kunsthaller/formidlingshaller som er kartlagt i prosjektet, har mange former for eierskap og organisering. De vanligste er privat eller offentlig eierskap, selveiende stiftelser, sameie mellom flere parter eller som avdeling under et museum.

Her legges det til grunn at Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune skal samarbeide om opprettelsen, samtidig som det bør inngås samarbeid med flere parter som kan være interessenter i en slik etablering.

Gjennom prosjektet har NTNU fakultet for arkitektur og billedkunst, Museene i Sør-Trøndelag, Statsarkivet og Universitetsbiblioteket uttrykt interesse for videre samarbeid om etableringen. De kan ha ulik deltakelse og rolle, enten som medeiere, leietakere eller medarrangører. Organisasjonsformen må avklares gjennom forhandlinger med de som ønsker å stå bak opprettelsen av institusjonen.

I tillegg er det viktig å gå i nærmere dialog med det kunstfaglige miljøet om videre oppfølging av prosjektet.

4.3.5 Drift

Institusjonens hovedoppgaver vil bestå i produksjon og formidling av utstillinger, gjennomføring av ulike utviklingsprosjekt og kompetansebyggende tiltak og å være en arena for en rekke ulike kulturarrangement.

Det nasjonale og internasjonale nettverksarbeidet må prioriteres høyt dersom institusjonen skal få den statusen som ligger i prosjektets målsetting. Dette krever et meget kompetent personale og tilstrekkelig med produksjonsmidler.

Vedrørende personalbehov er det tatt utgangspunkt i etableringen av en ny og selvstendig institusjon. Dersom denne institusjonen etableres som del av en annen institusjon vil dette kunne innvirke på personalsammensetningen.

Den anbefalte modellen forutsetter en stab som har høy fagkompetanse. Den skal dekke administrative, faglige, tekniske og merkantile funksjoner. Behovet for personale kan beskrives som følger:

- Daglig og kunstnerisk leder
- Fagansvarlig kurator for kunsthallen
- Fagansvarlig for kulturarv- og samarbeidsarenaen
- Formidlingsleder
- Produksjonsleder/tekniker
- Merkantil og resepsjon/vakthold

Daglig leder vil her ha ansvar for personal og økonomi i tillegg til oppgaver knyttet til det overordnede faglige ansvaret. Markedsføring/informasjon må løses innenfor opprettede stillinger. Tilrettelegging for utviklingsarbeid kunstnerisk og formidlingsfaglig ivaretas av de faglige lederne og formidlingsleder. Drift av kafé settes bort til ekstern driver.

For etablering på nivå med noen av de godt etablerte kunsthallene vil det være behov for styrking av stab med kompetanse innen kontorledelse, markedsføring og informasjon, samt mer kompetanse på formidling.

Denne bemanningen vil kunne frigjøre daglig leder fra løpende driftsoppgaver og gi mer tid til strategisk ledelse og nettverksarbeid. Dialogen med ulike institusjoner viser dessuten at kommersiell drift av kafeen kan komme i konflikt med behovet for presentasjon av faglige arrangement med liten målgruppe. Det kan derfor være behov for at kafédriften er en del av institusjonens virksomhet. Tilrettelegging for utviklingsarbeid kunstnerisk og formidlingsfaglig vil kunne ivaretas av de faglige lederne og formidlingsleder.

En institusjon som dette må ha tilgang til nødvendig kompetanse for drift av teknisk infrastruktur. Noe kompetanse og teknisk infrastruktur bør besittes av institusjonen, men behovet vil variere sterkt og det anbefales i IKT-rapporten og fra etablerte institusjoner at det meste av dette leies inn ved behov.

4.4 Utfordring: Økonomi – drift

For å gi et visst inntrykk av volumet på et driftsbudsjett refereres det til kostnadsrammene for et par sammenlignbare institusjoner i Norge.

Kinokino i Sandnes er et regionalt senter for kunst og film. Det er etablert som et kommunalt foretak. Institusjonen har seks ansatte. Driftsbudsjettet for 2010 er beregnet til 6,4 mill. kr. og forventes økt til 6,6 mill. kr innen 2013. Kostnadene er fordelt som følger:

- lønnsutgifter 3,7 mill. kr.
- arrangements- og driftsutgifter 1,7 mill. kr.
- interne tjenester 1,0 mill. kr.

Sandnes Kunstforening og Stavanger videoklubb er faste leietakere i bygget.

Bergen Kunsthall er eid av Bergen Kunstforening. Kunsthallen har en omsetning på ca. 10 mill. kr. pr. år. Den mottar støtte til drift fra Bergen kommune og staten. I tillegg har de betydelige egeninntekter fra blant annet utleie av kontorlokaler og sponsorinntekter.

For å kunne realisere større internasjonale utstillingsprosjekt i denne institusjonen blir det nødvendig å etablere et tett samarbeid mellom institusjoner om produksjoner enten som medeiere, leietakere eller underarrangører.

Det må videre forutsettes at institusjonens basisfinansiering må utnyttes maksimalt til utløsning av midler fra ulike offentlige og private finansieringskilder og at grunnlaget for mulige egeninntekter utredes i forbindelse med økonomisk analyse og utarbeiding av nødvendige rammer for drift.

I den anledning refereres også til Färgfabriken Norr i Østersund som har dratt nytte av EUs støtteordninger i etableringsfasen.

4.5 Utfordring: Investeringer

Før det kan gjennomføres kostnadsberegning av investeringer i et slikt bygg må det gjennomføres et arkitektonisk skisseprosjekt med utgangspunkt i et detaljert romprogram. Det må også avklares om det skal satses på nybygg eller lokalisering i et eksisterende bygg. Begge alternativer kan eventuelt utredes parallelt dersom dette er hensiktsmessig.

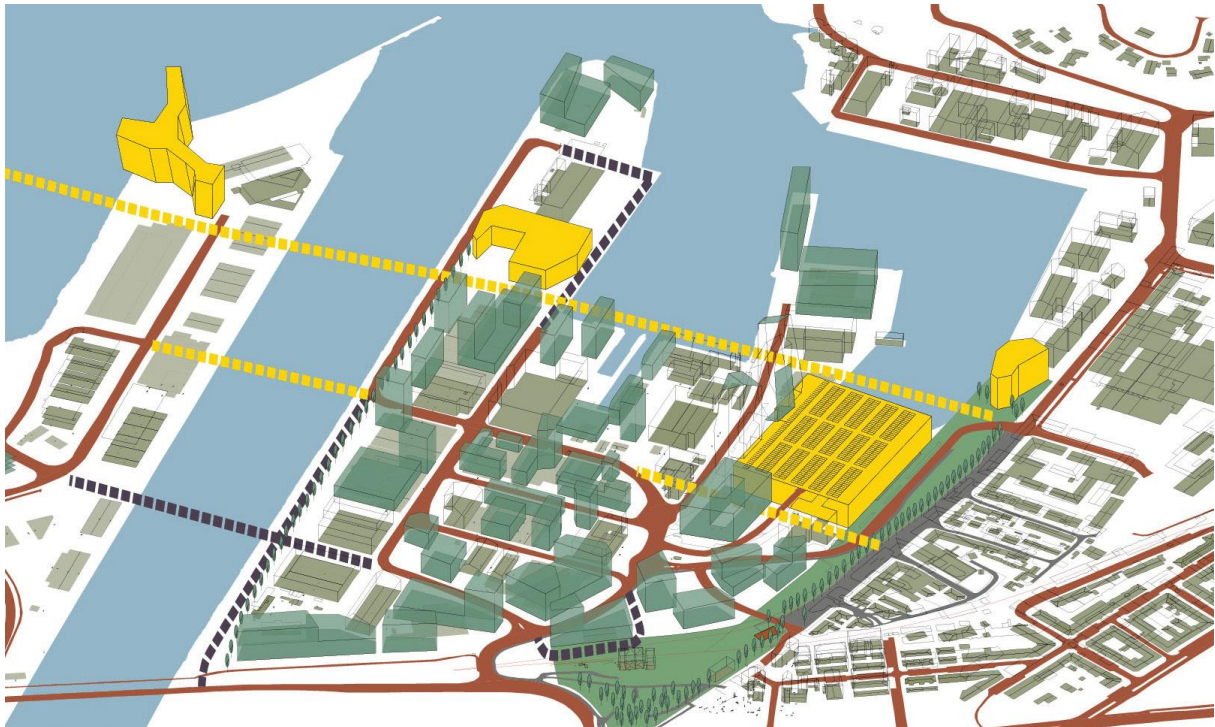
Det foreslåtte arealet for institusjonen er til sammen ca. 1950 m². Kostnadene knyttet til investering i anlegget vil derfor være betydelige enten virksomheten etableres i et eksisterende bygg eller det bygges nytt. Til sammenligning vises det til investeringskostnadene i Gråmølna som omfattet rehabilitering av et eksisterende bygg samt oppføring av en ny paviljong. Arealet i disse byggene er til sammen ca. 1100 m². Kostnadsrammen for dette prosjektet var 27,3 mill. kr. inklusive verdien av eksisterende bygg og tomt på 5 mill. kr.

4.5.1 Finansieringsmodeller

Valg av finansieringsmodell er avhengig av hvem som kommer til å stå bak etableringen av denne institusjonen. Dette innebærer at det på nåværende tidspunkt er for tidlig å gi en vurdering av hvilken finansieringsmodell som er å foretrekke. Men alternativene er som følger:

1. Offentlig
2. Privat
3. Offentlig og privat samarbeid
4. Trippel helix modell: offentlig, privat og FoU
5. Penta helix modell: offentlig, privat, FOU, enkeltpersoner, frivillige lag og organisasjoner

Valg av finansieringsmodell må tas opp i etterkant av forprosjektet og følge arbeidet med oppretting av en intensjonsavtale mellom partene som går sammen om etableringen.

4.6 Utfordring: Lokaliseringsalternativer

Prosjektets bestilling var knyttet til lokalisering i tilknytning til ABM-senteret på Dora. Lokalisering andre steder i byen er derfor ikke vurdert i forprosjektet.

Gjennom etableringen av ABM-senteret, annen kulturvirksomhet i Dora, Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse og kafé Ramp har aktiviteten i området økt betraktelig og bidratt til en mer attraktiv bydel for byens innbyggere. Disse etableringene har sammen med arenaer som Dokkhuset, Gråmølna og Blæst på Nedre Elvehavn skapt en kulturakse i Østbyen som styrker byens totale kulturliv.

Gjennom arkitektkonkurransen European 10 er flere lokaliseringalternativ innenfor et gitt tomtareal i Nyhavnaområdet (som blant annet omfatter både Dora og Svartlamoen) belyst (jf. kap 5.5).

Europan10 viser et mangfold av løsninger i området. I tillegg kan det finnes andre muligheter i tilgrensede areal til og industriområder. En lokalisering i dette området vil kunne bli en viktig premissleverandør for det videre arbeidet med *Ny kommunedelplan for Nyhavna*.

Materialet fra Europan er brukt i en egen rapport/eksempelsamling som viser 18 eksempler på ulike løsninger for plassering og fordeler og ulemper ved disse. Konkurranseskissene er gruppert ut fra følgende lokaliseringalternativ:

- Dora – plassering på taket
- Dora – Lokalisering inn i eksisterende bygning
- Frittliggende plassering
- Strandveien 27. (Potensiale)
- Plassering i ny kvartalsstruktur
- Andre aspekt

Fordeler og ulemper ved de ulike forslagene til løsning er belyst i rapporten.

Samlet viser konkurranseskissene at lokalisering av Kulturmuseet her vil gjøre området til et nytt kulturelt tyngdepunkt i Trondheim. Hele Europan 10 materialet, med i alt 68 forslag, kan nyttegjøres i et videre arbeid med planlegging av etablering av kunsthall/formidlingshall.

4.6.1 Oppsummerende vurdering

Lokalisering i Nyhavnaområdet anbefales fastholdt på bakgrunn av følgende:

- Nærhet til sentrale ABM-funksjoner i Dora.
- Nærheten til andre kulturinstitusjoner i området.

- Ut fra et byutviklingsperspektiv der kultur ses på som en viktig drivkraft i byutviklingen i Østbyen, jf. Kommunens Handlingsplan for kunst og kultur.

Avklaring av tomtespørsmål må komme som følge av videre analyser og detaljplanlegging av romprogram.

5 Konklusjon og anbefalinger

For å nå målet om å gjøre kunst- og kulturarv, norsk og internasjonal samtidskunst, arkitektur og design mer tilgjengelig for publikum gjennom nyskapende og tverrfaglig formidling presentert i nye visningsrom, viser denne rapporten at det er behov for å etablere en *ny felles formidlingsarena* for kulturarv, samtidskunst, arkitektur og design. Arenaen skal bestå av to avdelinger, en kunsthall for samtidskunst og en avdeling for kulturarv og tverrfaglig samarbeid.

Sammenfattet skal dette bli en ny type institusjon for Trondheim og regionen. Forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid vil være viktige satsingsområder, og den nye institusjonen vil samarbeide med et mangfold av dagens aktører innen kunst, ABM og forskning, og komplettere disse. Institusjonens samfunnsansvar ligger som en forankring i bunnen, og danner grunnlaget for all dens virksomhet.

Institusjonen skal gjennom sitt program fremme viktigheten av kunst, kultur og vitenskap i samfunnet.

Anbefalinger

Anbefaling 1:

Det etableres en ny felles formidlingsarena for presentasjon av kulturarv, samtidskunst, arkitektur og design etter modellen som er foreslått i forprosjektet.

Anbefaling 2:

Det anbefales at arenaen etableres i Nyhavna-området for å styrke og synliggjøre ABM-virksomheten i Dora og å være et bindeledd mot annen kulturaktivitet i området. Det videre arbeidet med endelig lokalisering bør inngå i en overordnet byutviklingsstrategi for området og for Trondheim som helhet.

Anbefaling 3:

Samtidslaboratorium 2 som er under planlegging, gjennomføres i november 2010.

Anbefaling 4:

Det nedsettes en arbeidsgruppe bestående av representanter for hovedinteressenter sammen med Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune. Arbeidsgruppen får til oppgave å foreslå organiseringen av det videre arbeidet mot realisering av institusjonen. Det utarbeides mandat og framdriftsplan/milepælsplan for arbeidet fram mot realisering. Trondheim kommune tar initiativ til igangsetting av arbeidet.

Oppgaver som må løses i oppfølgingen av forprosjektet:

- avklare hvem som kan stå bak opprettelsen av den nye institusjonen, med inngåelse av intensjonsavtaler.
  - Avklare ulike roller: stiftere, medeiere, faste leietakere, samarbeidspart med begrensede forpliktelser.
  - Avklare organisasjonsform.
- Utarbeide økonomiske analyser med forslag til rammer for drift og finansieringsplan.
- Opprettelse av institusjonen.
- Utarbeiding av skisseprosjekt for bygg/lokaler.
- Vurdere muligheten for midlertidig oppstart i midlertidige lokaler.
  - Vurdere muligheten for begrenset virksomhet i for eksempel mottakshallen på Dora i 2011.

6 Definisjoner

ABM-sektoren: Omhandler fagfeltene arkiv, bibliotek og museum, og i rapporten gjelder det i hovedsak institusjonene innen denne sektoren i Trøndelag.

ABM og kulturarv brukes som synonymer i rapporten.

ABM-utvikling: Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, opprettet i 2003.

Kultimathule: Kultimathule kommer av Ultima Thule; Et sted bortenfor alt. Et geografisk begrep i gresk mytologi. Thule er et sted langt mot nord, først nevnt av den greske geograf og oppdager Pytheas i hans reiseskildringer. Det er usikkert hvilket sted han beskrev, men Trondheim er et av stedene som kan være sannsynlig. Med navnet var det et ønske å knytte denne geografiske utposten sammen med kultur.

Kulturarv: Den kulturelle arv et samfunn er bygget på. Dette inbefatter historie, idéer og religion, samt konkrete objekter som bøker, dokumenter og gjenstander. I denne sammenheng brukes begrepet hovedsakelig om de sistnevnte.

Kunsthall: Kunsthallen er en institusjonstype som er lite teoretisk beskrevet, men begrepet oppsto i Tyskland, som navn på visningsarealene til lokale kunstforeninger – "Kunstverein". En generelt akseptert oppfatning i dag er at en kunsthall er et ikke-kommersielt visningssted for kunst som viser skiftende utstillinger, og som i motsetning til museet ikke forvalter en fast samling. Det finnes likevel mange forskjellige drifts- og organisasjonsmodeller i kunsthaller internasjonalt. Det er også verdt å merke seg at betegnelsen kunsthall er i bruk i Europa, hovedsakelig i Skandinavia og tyskspråklige land, mens denne institusjonstypen har andre navn i engelskspråklige land (ofte "gallery", "art centre" eller "centre for contemporary art"). Mange museer driver også en form for kunsthall-virksomhet ved at de i tillegg til sin faste samling også viser midlertidige utstillinger med kontemporær kunst.

Kunstnerisk utviklingsarbeid: forskning av vitenskaplig og kunstfaglig ansatte innefor høyere kunstutdannelse.

Kurator, kuratering: I kunstsammenheng er en kurator den som har det faglige ansvaret for en utstilling, og presentasjonen av denne. En kuratorisk prosess strekker seg fra arbeidet med å videreutvikle en utstillingsidé til å velge kunstnere og etablere samarbeid med disse, velge ut verk, ha ansvar for utstillingens utforming, tekstmateriale og gjerne også formidling.

Museum: Definert av den internasjonale museumsorganisasjonen ICOM: Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpen for publikum; som samler inn og bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materiell og immateriell (kultur)arv om menneskene og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.

Samtidskunst: Samtidige kunstneriske uttrykk innenfor det visuelle kunstfeltet. Innenfor museumssektoren anvendes begrepet gjerne om kunst som er produsert etter 2. verdenskrig. Ofte brukes begrepet enda mer spesifikt om kunst produsert de siste tjue år årene.

Sjangeroverskridende: I denne forbindelse vil sjangeroverskridende brukes om prosjekter og kunstnere som går ut over det som generelt oppfattes som grensene for deres kunstart, og der elementer fra andre kunstarter eller samfunnsområder inkluderes.

Tidsriktig visningsarena: En visningsarena som er tilpasset arkitektoniske og faglige krav til visning av den samtidskunsten som produseres i dag. Samtidig forventes det at den skal ha mulighet for dynamisk utvikling i takt med at disse kravene endrer seg.